

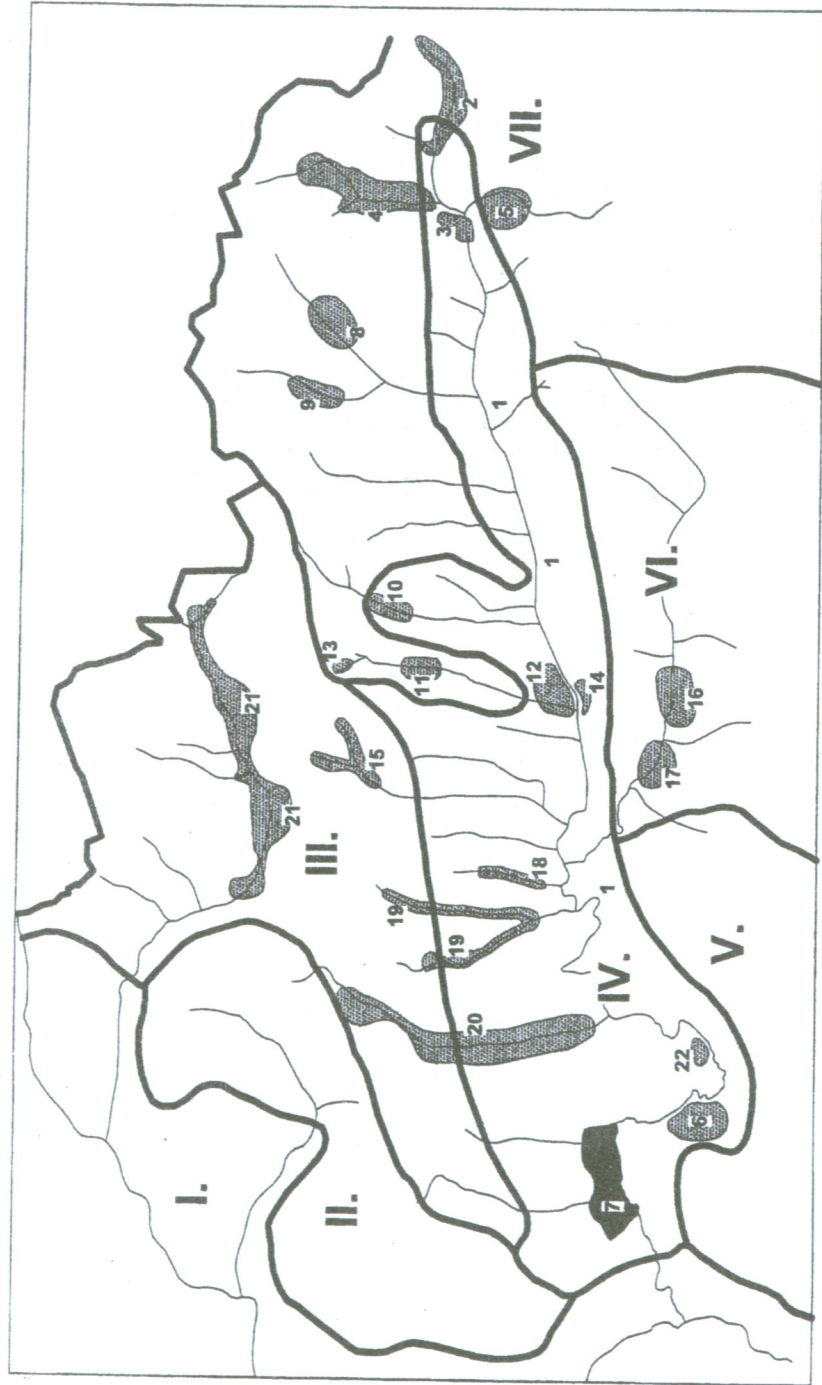
ENDES MIHÁLY

Védelmet a Rakaca – patakvidéknek!

A Calandrella jelen, tematikus kötetének írásai kivétel nélkül arról tanúskodnak, hogy kutatott vidékünk hazai viszonylatban mind tájkép, mind élővilág tekintetében egyedülálló, s ennél fogva kiemelkedő, megőrzendő értéket képvisel. Most közzétett eredményeink önmagukért beszélnek, a lelőhelyek egyértelmű lokalizációi minden szempontból használható "forgatókönyvet" jelentenek a hivatalos természetvédelem számára a mielőbbi, sőt sürgős lépések megtételéhez. Úgy tűnik, e táj, fekvésénél és környezeti feltételeinél fogva génbankot képvisel, ahonnan a környék faunája kiegészülhet, újranépesedhet, kiváltképpen a lápréti, láperdei fajok tekintetében, márpedig hazánkban éppen ez az életközösség – típus az egyik leginkább fogyatkozó, sőt eltűnő. Mivel, mint arról meggyőződhattünk, összefüggő rendszerről van szó, az sem lehet mérlegelés tárgya, hogy netán egyik–másik részletét /vizsgálópontjaink/ elhanyagoljuk, háttérbe szorítsuk. Ugyanis ezek mindegyike magán viseli a legfontosabb, mert legjellemzőbb általános bélyegeket, s emellett felmutatnak egyedi, vagy több területre kiterjedő különlegességeket is /például a nem csak hazánkra nézve újnak számító, most leírt – fokozottan védendő! – növénytársulás kilenc ponton megtalálható/. Ha pedig a választás közöttük elkerülhetetlen /?/, úgy elsősorban /kiemelten/ a "Szemerei rét"/2./ és a Sas–patak rétje /21./ jön számításba /gombák, mohák, növénytársulások. Csigák, rovarok/, majd a "Diós–erdei patak" /4./, a "Litkai" patak rétje /5./, a Felső-rét /6./, a Szentlsván-pusztá rétje /17./, a "Zúgó völgy" rétje /19./ és a Barakonyi-patak rétje /20./ következnek. De fontosak a Janka-patak északi /11./ és déli rétje /12./, továbbá a "Kelecsényi rét" /14./ és a Viszlói-patak rétje /15./ is.

A régiókból összeállított flóra- és faunalistánk a veszélyeztetettség különböző fokain álló /közöttük a Vörös Könyves/ növény- és állatfajok hosszú sora szerepel. Magyarországra nézve eddig ismeretlen, avagy csupán egy-két adattal rendelkező, ám itt felbukkanó élőlények mintegy ékességei a névsornak, egyúttal megérdemelt jutalma fáradságos, munkánkunknak.

A Rakaca-patakvidék szóban forgó területrészei kivétel nélkül alkalmatlanok a mezőgazdasági /pláne ipari/ hasznosításra. Helyenként, ötletszerűen, rendszertelen időpontokban, a takarmányozásra nem használható savanyúfüvek /sások/ kaszálása történik, tanúi lehetünk előző évi "avar fű" felgyújtásának /pl. a zergeboglár egyik lelőhelyén/. Fenyveget egy-két, feltehetően privatizált fűzfaliget tarra vágása, mint ahogyan ez az egyetlen égeres láperdő esetében megtörtént. Az egyik legértékesebbnek számító, Sas-patak rétjén – s mint kiderült, másutt is – víztároló létesítését tervezik, melynek megvalósulása esetén jövőhatetetlen kár keletkezne, hatalmas veszteség érné hazánk, jelenleg még alig, azaz, éppen hogy megismert természeti kincseit. Helyette célszerű lenne kora tavasszal /március/ a legbővebb vízű periódusban, minden folyás alsó szakaszán, még inkább előre kijelölt helyén visszaduzzasztást alkalmazva, két hét időtartamra /vegetáció újraindulása, kétéltűek szaporodása elősegítésére/ elárasztani a sem lakóterület, sem gazdálkodást nem zavaró réteket, minthogy a tartósnak mutakozó aszályos periódus káros jelei már ijesztő mértékben

A Rakaca-patakvidék kutatóterületeinek földrajzi kistájak szerinti eloszlása (Marosi-Somogyi szerint)

mutatkoznak. Az illegális favágás, virágszedés, ránkaszat, orvhalászat és ürgeöntés, egy Európába igyekvő országban ma már nem lehetnek szociálisan leszakadó rétegek létfenntartás megnyilvánulásai, noha megakadályozása sem kis feladat, ugyanakkor még is elodázhatatlan /Szakminisztérium, Természetvédelmi Szervek felelőssége!/.

Míndezek tudatában e kötet szerzői és közreműködői javasolják a Rakacpatakvidék, nyilvánvalóan még számos, örömteli meglepetést tartogató teljes területének legszigorúbb védelmét, amelynek megvalósításához felajánlják a tőlük telhető, mindennemű segítségüket.

Remélhetőleg az ezután megszülető, népszerűsítő irodalom már ezt a tájat sem "felejtí ki" hazánk felkeresésre érdemes részleteinek felsorolásakor, bemutatásakor. Ha elérjük mindezt, nem feledhetjük, hogy a sikerhez vezető utat együtt jártuk végig, s most még egyszer megköszönöm társaimnak, hogy velem tartottak!

Az eredmények értékelése

KOLOSVÁRY (1929, 1965) és MARTENS (1968) szerint a fajokat élőhely igényük szerint meglehetősen jól be lehet határolni. Ez a csoportosítás természetesen nem jelent szigorú kategóriákat (általános ökológiai törvényszerűségek szerint, pl. Kühnelt-elv). Általában elmondhatóak viszont alapvető jellemzőként az itt talált 9 fajról, hogy vannak:

- elsődlegesen higrofil, avarlakók, de egyesek elfogadják a nyitottabb biotópokat is: a *Nemastoma bimaculatum*, *Lophopilio palpinalis*, *Rilaena triangularis*,
- magas páratartalom-igényű, de szárazabb, alacsony hőmérsékletű, nyitottabb biotópokban is előforduló fajok: *Oligolophus tridens*.
- euryök és xerotherm fajok: a *Trogulus tricarinatus*, a *Zacheus crista*,
- termofil és xerotherm fajok a *Lacinius horridus*, *Phalangium opilio*, *Opilio parietinus*.

A „Szemerei rét” nedves kaszálóján (*Cirsio canis* – *Festucetum pratense*) az elsődlegesen higrofil fajok közül csak az inszolációt tágabb határok között toleráló fajok vannak nagyobb számban, egyetlen képviselőjük a *Lophopilio palpinalis*. A hűvösebb, zártabb élőhelyhez ragaszkodó *Nemastoma bimaculatum* csak egyetlen példányban fordul elő. Ideális élőhely az *Astrobunus laevipes*-nek, és az *Oligolophus tridens*-nek ez a terület a maga nyitott, de (a patak közelsége a biztosíték erre) talajszinten magas nedvességtartalmával. A tág tűréshatárú, xerotherm, de szigorúan avarlakó a *Trogulus tricarinatus* érthetően nem igazán talál itt otthonra, míg a hasonló igényű, termofil *Zacheus crista* több példányát begyűjtöttem. Domináns viszont a közösségben a fénykedvelő *Lacinius horridus*, és a *Phalangium opilio* (kifejezetten fényexponált faj). Az *Opilio parietinus* inkább emberi kultúrák közelében tartózkodik szívesen, itt csak néhány példány került elő.

A magassásos társulásban (*Caricetum elatae*) mely a jelző növények szerint még nedvesebb, mint az előbbi kaszáló, teljesen hiányoznak a terrikol fajok (*Trogulus*, *Nemastoma*), de a nedvességkedvelők, az: *Astrobunus laevipes*, *Oligolophus tridens*, *Rilaena triangularis*, a fényigényesek: *Lacinius horridus*, *Phalangium opilio*, valamint az euryök, termofil *Zacheus crista* nagy számban előfordulnak.

A szászfai Janka-patak déli rétjén, mely a cönológiai felmérések szerint (NAGY-PAPP, 1992) már nem mondható nedves kaszálónak, csupán 5 kaszáspók fajt sikerült kimutatni az 1992-es évben. Ezek: az *Astrobunus laevipes*, *Lophopilio palpinalis*, *Oligolophus tridens*, *Phalangium opilio*, *Lacinius horridus*.

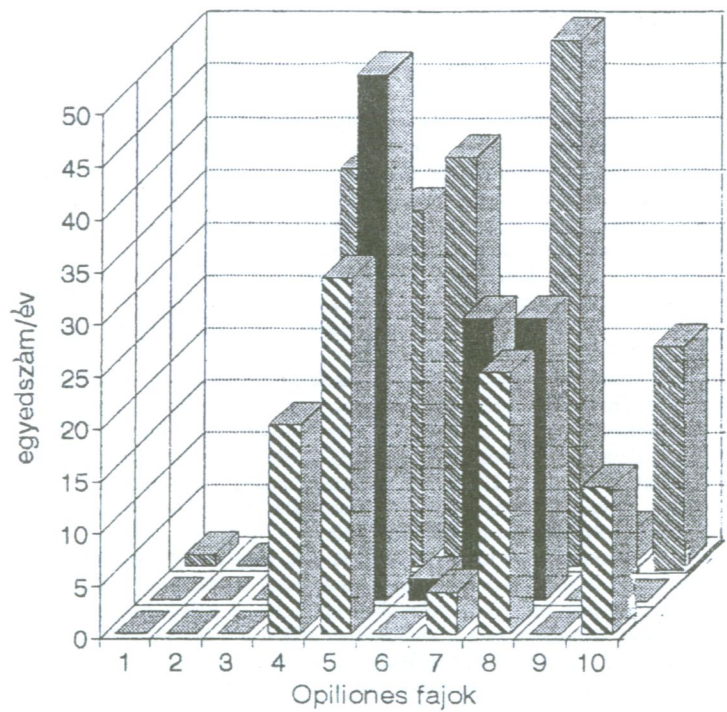
A *Lacinius horridus* és a *Phalangium opilio* dominánsak a közösségben, amely tény aláhúzza a két habitat közötti különbséget.

A vizsgálódásnak célja az volt, hogy eddig fel nem tárt vidék faunájáról ismereteket gyűjtsünk. Az itt talált 10 kaszáspók faj szempontjából új élőhelynek bizonyult a terület, mely más biotópokkal összehasonlítva is egészen sajátos kaszáspók struktúrát mondhat magáénak (BOKOR, 1996). Ezen sajátos közösség,

melynek fennmaradtát a Rakaca-patak völgyének egyedi domborzati, vízrajzi, talajtani, klimatikus adottságai biztosítják, feltétlen védelmet érdemel.

IRODALOM

- BOKOR ZS. 1996. Élőhely védelem - eltérő biotópok kaszáspók (Arachnoidea - Opiliones) közösségének tükrében- III. Kelet-Magyarországi Erdő- Vad és Halgazdálkodási, Természetvédelmi Konferencia – poster. DATE.
- KOLOSVÁRY, G. 1929. Magyarország kaszáspókjai, 112 pp. STUDIUM kiadó Budapest
- KOLOSVÁRY, G. 1965. Opilioniden des Gebietes der Ungarischen Volksrepublik. Acta. Biol. Szeged, 11: 165-168.
- MARTENS, J. 1978. Spinnentiere, Aranida, Weberknechte, Opiliones. Die Tierwelt Deutschlands. 64 Teil. Jena 249 pp.
- NAGY, M., PAPP, M. 1992. Reliktum forrásláp a Rakaca mellett. I. Kelet-Magyarországi Vad- és Halgazdálkodási, Természetvédelmi Konferencia – poster. DATE.
- SOUTHWOOD, T. R.E. 1984. Ökológiai módszerek- különös tekintettel a rovarpopulációk tanulmányozására. Mezőgazd. Kiadó Budapest 315 pp.
- SZALAY, L. 1968. Pókszabásúak: Arachnoidea (Pseudoscorpionidae, Opiliones). Magyarország állatvilága, Fauna Hungariae. XVIII. 1. MTA Budapest. 121 pp.
- SZINETÁR, Cs. 1995. Magyar zoológusok Kárpát-medencei pókokkal foglalkozó közleményeinek szerzők szerinti bibliográfiája. Folia Entomol Hung LVI. 241-246 pp.

1. ábra: „Szemerei réten” és Janka – patak déli rétvén 1992 évben begyűjtött Opiliones fajok egyedszáma biotóponként. Fajok: 1. *Trogulus tricarinatus*, 2. *Nemastoma bimaculatum*, 3. *Astrobonus laevipes*, 4. *Lacinius horridus*, 5. *Lophopilio palpinalis*, 6. *Oligolophus tridens*, 7. *Phalangium opilio*, 8. *Opilio parietinus*, 9. *Rilaena triangularis*, 10. *Zacheus crista*.